

STOWARZYSZENIE KSIĘGOWYCH W POLSCE
RADA NAUKOWA

ZESZYTY
TEORETYCZNE
RACHUNKOWOŚCI

Vol. 48, NUMER 3

WARSZAWA 2024

Spis treści / Contents

Marek Masztalerz, <i>Od Zespołu Redakcyjnego</i> – Editorial	7
Renata Biadacz, <i>Rola rachunku kosztów w MŚP z perspektywy zrównoważonego rozwoju</i> – The role of cost accounting in SMEs from a sustainable development perspective	9
Hanna Czaja-Cieszyńska, <i>Zewnętrzna atestacja raportów ESG w Polsce na przykładzie spółek z indeksu WIG20</i> – The external assurance of ESG reports in Poland on the example of companies from the WIG20 index	33
Małgorzata Czerny, <i>Nauczanie zen a wyzwania edukacyjne w rachunkowości w kontekście wizji Społeczeństwa 5.0</i> – Teaching Zen and educational challenges in accounting in the context of the vision of Society 5.0	51
Anna Karmańska, Edyta Łazarowicz, <i>Mechanizmy ładu korporacyjnego a jakość sprawozdawczości ze zrównoważonego rozwoju – wyniki systematycznego przeglądu literatury</i> – Corporate governance mechanisms and the quality of sustainability reporting – results from a systematic literature review	69
Marzanna Lament, <i>Cele Zrównoważonego Rozwoju w sprawozdaniach zakładów ubezpieczeń w Polsce</i> – Sustainable Development Goals in the reports of insurance companies in Poland	91
Monika Łada, Klaudia Martinek-Jaguszewska, <i>Rachunkowość wirtualnych robotów</i> – The accounting of virtual robots	115
Marzena Remlein, Dariusz Nowak, Kateryna Romanchuk, <i>Korzyści z wdrożenia automatyzacji procesów w rachunkowości</i> – The benefits of implementing Robotic Process Automation in accounting	133
Katarzyna Szortyka, <i>Inteligentna automatyzacja procesów finansowo-księgowych w centrach outsourcingu procesów biznesowych w Polsce</i> – Intelligent automation of financial and accounting processes in business process outsourcing centers in Poland.....	155
W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization	
Katarzyna Kobiela-Pionnier, Mariusz Karwowski, <i>When Polish companies met the ESEF Taxonomy. The correctness of XBRL tags in the first year of the ESMA ESEF mandate</i> – Kiedy polskie jednostki poznały taksonomię ESEF. Poprawność znaczników XBRL w pierwszym roku obowiązywania formatu ESMA ESEF	177

Magdalena Kowalczyk, <i>Robotic Process Automation in accounting for public sector entities from the perception of clerks – evolution or revolution?</i> – Zrobotyzowana automatyzacja procesów w księgowości jednostek sektora publicznego w opinii urzędników – ewolucja czy rewolucja?	197
Ewa Wanda Maruszevska, Ewa Wanda Ziemia, Dariusz Grabara, Katarzyna Renik, <i>The determinants of ChatGPT usage among accounting students: the role of habit, social influence, and facilitating conditions</i> – Determinanty wykorzystywania ChatGPT przez studentów rachunkowości: znaczenie nawyków, wpływu społecznego i przystępności	215
Beata Sadowska, <i>Relevant information from the perspective of sustainable forest management – auditing socio-environmental information and data</i> – Relewantna informacja z perspektywy zrównoważonej gospodarki leśnej – audyt informacji i danych społeczno-środowiskowych	233
Informacje dla autorów	263
Instructions for authors	281

Rola rachunku kosztów w MŚP z perspektywy zrównoważonego rozwoju

RENATA BIADACZ

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest odpowiedź na pytania: Czy przedsiębiorstwa z grupy małych i średnich (MŚP) w Polsce są przygotowane do raportowania w zakresie zrównoważonego rozwoju? Czy stopień wykorzystania narzędzi, jakich dostarcza współczesny rachunek kosztów jest adekwatny, aby podolać nowym wyzwaniom?

Metodyka/podejście badawcze: Przeprowadzono przegląd literatury przedmiotu z zakresu zrównoważonego rozwoju i rachunkowości w aspekcie zrównoważonego rozwoju. Rozważania teoretyczne uzupełniono badaniami ankietowymi, które przeprowadzono w okresie kwiecień–czerwiec 2024 roku. Zastosowano metodę analizy krytycznej i syntezy.

Wyniki: Wyniki badań wskazują, że stopień zainteresowania wdrażaniem współczesnych odmian rachunku kosztów, będących jednym z najważniejszych narzędzi zarządzania kosztami wzrasta wśród przedsiębiorstw z sektora MŚP w Polsce, ale nadal jest niewystarczający. Ponad połowa respondentów nie stosuje żadnych decyzyjnych rachunków kosztów, a tylko 29% ma rozwinięty sprawozdawczy rachunek kosztów, dostosowany zarówno na potrzeby sprawozdawczości finansowej, jak i budżetowania, rozliczania, kalkulacji i analizy kosztów.

Praktyczne implikacje: Zgodnie z dyrektywą 2022/2464 z 14 grudnia 2022 roku o raportowaniu przedsiębiorstw w zakresie zrównoważonego rozwoju (CSRD) przedsiębiorstwa małe i średnie notowane na giełdzie zostaną objęte obowiązkiem raportowania od 2026 roku. Z przeprowadzonych badań wynika, że MŚP w Polsce wykazują nadal niewielkie zainteresowanie współczesnymi odmianami rachunku kosztów jako narzędziami wspomagającymi zarządzanie zrównoważonym przedsiębiorstwem. Dlatego konieczne jest prowadzenie dalszych badań dotyczących implementacji problemowych rachunków kosztów w przedsiębiorstwach z sektora MŚP.

Oryginalność/wartość: Dotychczasowe dociekania empiryczne prowadzono przede wszystkim przy wykorzystaniu metody studium przypadku. Wnioski z przeprowadzonych analiz wypełniają zatem lukę badawczą i mogą być wykorzystane zarówno przez praktyków, jak i teoretyków. Wkładem w rozwój dyscypliny jest rozpoznanie poziomu stosowania współczesnych odmian rachunku kosztów w przedsiębiorstwach z sektora MŚP w Polsce.

Słowa kluczowe: rachunkowość, zrównoważony rozwój, rachunek kosztów, zarządzanie kosztami.

Abstract

Purpose: The purpose of the article is to answer the following questions: Are enterprises from the SME sector in Poland prepared to report on sustainable development? Is the utilization of tools provided by contemporary cost accounting adequate to meet new challenges?

Methodology/approach: A review of the literature on sustainable development and accounting from the perspective of sustainable development was conducted. The theoretical considerations were supplemented with a survey carried out between April and June 2024. The research methods included critical analysis and synthesis.

Findings: The results indicate that interest in implementing modern cost accounting methods, which are among the most important cost management tools, is increasing among SMEs. However, it remains insufficient. Over half of the respondents do not use any decision-oriented cost accounting, and only 29% have a developed cost reporting system tailored to the needs of financial reporting, budgeting, cost accounting, calculation, and analysis.

Research limitations/implications: In accordance with Directive 2022/2464 of December 14, 2022, on Corporate Sustainability Reporting (CSRD), small and medium-sized enterprises listed on stock exchanges will be subject to reporting from 2026. However, the research shows that Polish SMEs still show little interest in modern cost accounting methods as tools to support the management of sustainable businesses. Therefore, it is necessary to conduct further research on the implementation of problem-specific cost accounting in SMEs, which would support the decision-making process in this area.

Originality/value: Previous empirical studies primarily utilized the case study method. The conclusions drawn from our analysis fill a research gap and can be utilized by both practitioners and academics. The contribution to the development of the discipline lies in identifying the level of adoption of modern cost accounting methods in SMEs.

Keywords: accounting, sustainable development, cost accounting, cost management.

Zewnętrzna atestacja raportów ESG w Polsce na przykładzie spółek z indeksu WIG20

HANNA CZAJA-CIESZYŃSKA

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest identyfikacja podstawowych praktyk firm audytorskich w zakresie zewnętrznej atestacji raportów ESG w Polsce po 2017 roku.

Metodologia/podejście: Badaniem objęto 120 raportów ESG opublikowanych przez spółki z indeksu WIG20. Zakres czasowy badania objął lata 2017–2022. Pierwszy etap badań polegał na wytypowaniu z próby badawczej spółek, które deklarowały zewnętrzną atestację raportu. Etap drugi to analiza treści raportów z wykonania usługi atestacyjnej. W artykule wykorzystano również analizę bibliometryczną, przegląd literatury, analizę porównawczą oraz metody indukcji i syntezy.

Wyniki: Wyniki badań empirycznych wskazują, że spośród 120 raportów ESG tylko 36 poddano zewnętrznej weryfikacji. Ich szczegółowa analiza pozwoliła na identyfikację podstawowych praktyk: (1) najczęściej występujące określenie to raport z niezależnej usługi

atestacyjnej o ograniczonej pewności, (2) połowa atestacji została wykonana przez „wielką czwórkę”, (3) wszystkie badania zostały sporządzone na podstawie Międzynarodowego Standardu Usług Atestacyjnych 3000, (4) – najczęściej przedmiotem atestacji były enumeratywnie wymienione w raporcie wskaźniki GRI.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Badanie zostało przeprowadzone na stosunkowo małej próbie – tylko spółki z indeksu WIG20, zakres czasowy badań objął raporty za lata 2017–2022.

Oryginalność/wartość: Artykuł wnosi wkład do polskiej literatury przedmiotu, ale ma również znaczenie praktyczne. Otrzymane rezultaty badania empirycznego wskazują bowiem, że raporty z atestacji tworzone są z dużą dozą dowolności, co może negatywnie wpływać na ich wartość poznawczą oraz porównywalność.

Słowa kluczowe: atestacja, audyt, ESG, raportowanie na rzecz zrównoważonego rozwoju, informacje niefinansowe, zewnętrzna weryfikacja.

Abstract

Purpose: The article identifies the basic practices that audit companies use when auditing ESG reports in Poland after 2017.

Methodology/approach: The study covered 120 ESG reports published by companies included in the WIG20 index between 2017 and 2022. The first stage of the research involved selecting companies from the research sample whose reports were externally audited. The second stage involved analyzing the contents of the assurance reports. The article also used bibliometric analysis, a critical literature review, comparative analysis, and induction and synthesis methods.

Findings: The empirical research shows that out of 120 sustainability reports, only 36 were externally audited. A detailed analysis allowed the identification of audit firms' basic practices: (1) the most common reference is to a report from an independent assurance service with limited certainty, (2) half of the reports were prepared by the “Big Four”, (3) all reports followed the International Standard for Assurance Services 3000, (4) the most common subject of the audits was GRI indicators, which were listed exhaustively in the report.

Research limitations/implications: The research was conducted on a relatively small sample – only companies from the WIG20 index; additionally, the time scope of the research only covered reports from 2017–2022.

Originality/value: The article contributes to the Polish literature on the subject but also has practical significance. The results of the empirical study indicate that audit reports are created with a large degree of freedom, which may negatively affect their cognitive value and comparability.

Keywords: assurance, audit, ESG, sustainability reporting, non-financial information, external verification.

Nauczanie zen a wyzwania edukacyjne w rachunkowości w kontekście wizji Społeczeństwa 5.0

MAŁGORZATA CZERNY

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest przedstawienie potencjalnych zalet wykorzystania technik nauczania wywodzących się z filozofii zen, a konkretnie koanami, w edukacji osób związanych zawodowo z rachunkowością w kontekście wyzwań edukacyjnych w związku z Erą 5.0 (wizją Społeczeństwa 5.0).

Metodyka/podejście badawcze: Opisowa i krytyczna analiza literatury, interpretacja i objaśnianie.

Wyniki: Przedstawiono wyzwania, przed jakimi stają osoby związane zawodowo z rachunkowością w kontekście nadchodzącej Ery 5.0 (założeń funkcjonowania Społeczeństwa 5.0) i tym samym konieczność zmian w ich edukacji. Zwrócono uwagę, że poza rozwojem wiedzy i umiejętności technologicznych, wymagane są w tym przypadku umiejętności miękkie, szczególnie poznawcze, oraz wiedza umożliwiająca tym specjalistom odegranie roli strategicznego i cennego zasobu ludzkiego w organizacjach i społeczeństwie, przyczyniając się tym samym do humanizacji społeczeństwa i zwiększenia szans na zatrudnienie w sposób zrównoważony. Omówiono założenia techniki nauczania za pomocą koanów, praktykowanej przez wyznawców filozofii zen, wskazując na zalety jej wykorzystania w rozwoju umiejętności poznawczych, również w księgowych i audytorów.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Ustalenia są oparte na literaturze przedmiotu. Wymagają weryfikacji (przeprowadzenia badań postulowanych w podsumowaniu artykułu).

Originalność/wartość: Artykuł prezentuje holistyczne podejście do edukacji w dziedzinie rachunkowości, przedstawiając możliwość zastosowania nietypowych technik edukacyjnych, opartych na medytacji zen i studiowaniu koanów zamiast powszechnie wykorzystywanych *case studies* i przytaczając dowody na skuteczność takiej edukacji. Przekonuje, że rachunkowość jako nauka społeczna rozwijana w środowisku kulturowym może korzystać z różnych perspektyw postrzegania rzeczywistości.

Słowa kluczowe: rachunkowość, Społeczeństwo 5.0, edukacja, zen, koan.

Abstract

Purpose: The article presents the potential advantages of using Zen philosophy teaching techniques, specifically kōans, in the education of people professionally related to accounting in the context of educational challenges related to Era 5.0 (the vision of Society 5.0).

Methodology/approach: A descriptive and critical analysis of the literature, followed by interpretation and explanation.

Findings: The challenges facing accounting professionals in Era 5.0 necessitate a shift in their education. In addition to knowledge and technological skills, soft skills, especially cognitive ones, are crucial for accountants to serve as strategic and valuable human resources in organizations and society, thus contributing to the humanization of society and increasing the chances for sustainable employment. The article discusses the potential advantages of using kōans, practised by followers of Zen philosophy, to develop these cognitive skills.

Research limitations/implications: The findings are based on a literature review and require verification through further research.

Originality/value: The article presents a holistic approach to accounting education, presenting the possibility of using unusual educational techniques based on Zen meditation and studying koans instead of commonly used case studies and citing evidence of the effectiveness of such education. It demonstrates that accounting as a social science developed in a cultural environment and can benefit from diverse perspectives on reality.

Keywords: accounting, Society 5.0, education, Zen, kōan.

Mechanizmy ładu korporacyjnego a jakość sprawozdawczości ze zrównoważonego rozwoju – wyniki systematycznego przeglądu literatury

ANNA KARMAŃSKA, EDYTA ŁAZAROWICZ

Streszczenie

Cel: Rozpoznanie, czy mechanizmy ładu korporacyjnego były już przedmiotem badań naukowych w kontekście jakości sprawozdań ze zrównoważonego rozwoju, biorąc pod uwagę

brak ustandaryzowanych ram sprawozdawczości niefinansowej i stosowanie przez przedsiębiorstwa różnych wytycznych sprawozdawczych.

Metodyka/podejście badawcze: Systematyczny przegląd literatury, który obejmował 20 starannie wyselekcjonowanych z 881 publikacji, pozyskanych z bazy EBSCO i Google Scholar.

Wyniki: Systematyczny przegląd literatury w badanym obszarze pozwala identyfikować dotychczas stwierdzone oddziaływanie głównych instrumentów/mechanizmów/atrybutów ładu korporacyjnego na jakość ujawnień sprawozdawczych głównie z obszaru społecznej odpowiedzialności, a w mniejszym zakresie z obszaru (rozwijanej) sprawozdawczości ze zrównoważonego rozwoju. Wyniki charakteryzują to oddziaływanie w ujęciu geograficznym, kulturowym i kontekstowym, przede wszystkim w zastosowaniu do spółek notowanych na giełdach.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Przegląd literatury ograniczono do dwóch baz danych oraz artykułów naukowych w języku angielskim i języku polskim.

Oryginalność/wartość: Jest to jedno z pierwszych badań, które dokumentuje stan dotychczasowych badań nad jakością ujawnień na temat zrównoważonego rozwoju w powiązaniu z ładem korporacyjnym.

Słowa kluczowe: ład korporacyjny, zrównoważony rozwój, dyrektywa CSRD, standardy ESG, jakość sprawozdań, jakość raportowania.

Abstract

Purpose: The article investigates the extent to which corporate governance mechanisms have been researched in the context of sustainability reporting quality, given the lack of a standardized non-financial reporting framework and the use of different reporting guidelines by companies.

Methodology/approach: We conducted a systematic review of the literature, which included 20 publications carefully selected from 881 publications extracted from the EBSCO database and Google Scholar.

Findings: The literature review identified the impact of key corporate governance instruments/mechanisms/attributes on the quality of reporting disclosures, mainly in the area of social responsibility and, to a lesser extent, (developing) sustainability reporting. The results were analyzed geographically, culturally and contextually, with a primary focus on listed companies.

Research limitations/implications: The literature review was limited to two databases and academic articles in English and Polish.

Originality/value: This is one of the first studies to document the state of research to date on the quality of sustainability disclosures in conjunction with corporate governance.

Keywords: corporate governance, sustainability, CSRD, ESG standards, quality of reports, quality of reporting.

Cele Zrównoważonego Rozwoju w sprawozdaniach zakładów ubezpieczeń w Polsce

MARZANNA LAMENT

Streszczenie

Cel: Zbadanie rodzajów Celów Zrównoważonego Rozwoju (CZR) prezentowanych w sprawozdaniach 28 zakładów ubezpieczeń w Polsce oraz ocena postępu w ich wdrażaniu.

Metodyka/podejście badawcze: Badania obejmowały dwa etapy. Na pierwszym zbadano – na podstawie analizy rocznych sprawozdań za 2021 i 2022 rok – rodzaje CZR, do których odnosiły się zakłady ubezpieczeń, a także ustalono wskaźnik zaangażowania w rapor-

towanie CZR. Na drugim etapie dokonano identyfikacji wskaźników służących do pomiaru CZR, wskazanych w sprawozdaniach badanych zakładów ubezpieczeń, na podstawie zestawu wskaźników SDGs (*Sustainable Development Goals*) dla biznesu, opracowanego w Polsce w 2019 roku ramach Kampanii 17 Celów.

Wyniki: CZR, do których najczęściej odnosiły się zakłady ubezpieczeń w badanych sprawozdaniach, często nie znajdowały odzwierciedlenia we wskaźnikach służących do oceny ich realizacji. Oznacza to, że zakłady ubezpieczeń wskazują CZR, ale nie oceniają zakresu ich realizacji w postaci wskaźników.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Zestaw wskaźników SDGs dla biznesu wykorzystany w badaniu nie uwzględnia specyfiki zakładów ubezpieczeń, związanej z zakresem i charakterem ich działalności. Oznacza to konieczność opracowania narzędzia oceny przeznaczonego tylko dla zakładów ubezpieczeń lub rozszerzenie zakresu już istniejącego.

Originalność/wartość: Zbadanie sprawozdań zakładów ubezpieczeń, które stanowią grupę ważnych podmiotów oddziałujących na rozwój i realizację idei zrównoważonego rozwoju. Nowością w badaniu jest określenie rodzajów CZR prezentowanych w sprawozdaniach zakładów ubezpieczeń, a także ocena postępu w ich wdrażaniu poprzez wykorzystanie zestawu wskaźników SDGs dla biznesu, opracowanego w ramach Kampanii 17 Celów.

Słowa kluczowe: sprawozdawczość zrównoważonego rozwoju, raportowanie ESG, Cele Zrównoważonego Rozwoju (CZR), zakłady ubezpieczeń.

Abstract

Purpose: The article examines the types of Sustainable Development Goals (SDGs) presented in the reports of 28 insurance companies in Poland and assesses progress in their implementation.

Methodology/approach: The research was divided into two stages. The first stage examined the scope of SDGs referred to by insurance companies in their annual reports for 2021 and 2022, establishing an indicator of commitment to SDGs reporting. The reports of insurance companies were analyzed in terms of the types of SDGs to which the insurance companies referred. In the second stage, indicators for measuring SDGs found in the reports were identified, based on the Polish set of SDGs indicators for business, developed as part of the 17 Goals Campaign in 2019.

Findings: The SDGs most frequently referred to by insurance companies were often not reflected in the indicators used to assess their implementation. This means that insurance companies indicate SDGs but do not assess the extent of their implementation in the form of indicators.

Research limitations/implications: The set of SDG indicators for business used in the study does not consider the specificity of insurance companies related to the scope and nature of their activities. This implies the need to develop an assessment tool dedicated only to insurance companies or to extend the one already in place.

Originality/value: The examination of the reports of insurance companies, which are a group of important entities influencing the development and implementation of sustainable development, should be considered original. The novelty of the research is the identification of the types of SDGs presented in the reports of insurance companies, as well as the assessment of progress in their implementation through the use of a set of SDG indicators for business developed within the framework of the 17 Goals Campaign.

Keywords: sustainability development reporting, ESG (*Environmental Social Governance*) reporting, Sustainability Development Goals (SDGs), insurance companies.

Rachunkowość wirtualnych robotów

MONIKA ŁADA, KLAUDIA MARTINEK-JAGUSZEWSKA

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest przedstawienie zasad i metod pomiaru aktywności wirtualnych robotów. Zidentyfikowane mierniki pomiaru powiązano z analogiami postrzegania bota jako: maszyny, zautomatyzowanego procesu oraz cyfrowego pracownika. Szczególną uwagę zwrócono na to ostatnie zjawisko antropomorfizacji botów.

Metodyka/podejście badawcze: Zastosowano metodę badawczą polegającą na analizie tekstów źródłowych w postaci dokumentacji technicznej i marketingowej. Analizę przeprowadzono w formie studium przypadku oprogramowania RPA (Robotic Process Automation) wiodącego na rynku międzynarodowym.

Wyniki: Uzyskane wyniki badań skłaniają do sformułowania następujących wniosków: rachunkowość aktywności botów jest wielowymiarowa, osadzona w technologii i prowadzona w czasie rzeczywistym. W rozwiązaniach rachunkowości aktywności botów unika się analogii do wirtualnych pracowników, pomiar obejmuje zarówno aktywności botów, jak i ich operatorów, a proponowany pomiar aktywności jest odwzorowaniem niepełnym i zniekształconym.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Ograniczeniem jest koncentracja badań na subiektywnych rekomendacjach dostawcy technologii RPA formułowanych z uwzględnieniem celów marketingowych.

Oryginalność/wartość: Wykazano, że technologia, w której osadzony jest pomiar, jest czynnikiem umożliwiającym zautomatyzowanie pomiaru danych surowych i prowadzenie w czasie rzeczywistym rachunkowości zarówno botów, jak i ich operatorów. Tym samym przyczynia się do rozwoju hybrydowej rachunkowości. Pokazano także, że równocześnie technologia ta wpływa ograniczająco, zniekształcając pomiar i redefiniując dobrze znane i ugruntowane mierniki efektywności.

Słowa kluczowe: hybrydowa rachunkowość, automatyzacja procesów biznesowych, antropomorfizacja technologii, pomiar aktywności botów, cyborgizacja.

Abstract

Purpose: The aim of the article is to present the principles and methods of measuring the activity of virtual robots. We link the identified metrics to analogies of perceiving a bot as a machine, an automated process, or a digital employee. The latest phenomenon of the anthropomorphization of bots receives special attention.

Methodology/approach: We used text analysis of technical and marketing documentation as the research method. We conducted the analysis as a case study using the software of a leading international RPA (Robotic Process Automation) provider.

Findings: The results lead to the following conclusions: accounting using bots is multidimensional, embedded in technology, and carried out in real time. The virtual robot accounting solutions avoid the analogy of virtual employees; measurement covers both bots and operators, and the representation of activities is incomplete and distorted.

Research limitations/implications: The research was focused on subjective recommendations of the RPA technology provider, taking into account their marketing goals.

Originality/value: The research shows that embedded measurement technology automates raw data collection and enables real-time accounting for both bots and their operators. It thus contributes to the development of hybrid accounting. Simultaneously, this technology has a constraining effect, distorting measurement and redefining well-known and well-established effectiveness metrics.

Keywords: business process automation, technology anthropomorphization, bot activity measurement, cyborgization.

Korzyści z wdrożenia automatyzacji procesów w rachunkowości

MARZENA REMLEIN, DARIUSZ NOWAK, KATERYNA ROMANCHUK

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest identyfikacja i ocena zasadniczych korzyści związanych z wdrożeniem automatyzacji procesów w rachunkowości.

Metodyka/podejście badawcze: Część empiryczna artykułu obejmuje wyniki badań ilościowych, które przeprowadzono metodą ankiety, stosując dobór celowy respondentów. Badanie zostało przeprowadzone w pierwszym kwartale 2024 roku na próbie 109 przedsiębiorstw na podstawie kwestionariusza badawczego. Biorąc pod uwagę charakter pytań i skal zawartych w narzędziu badawczym, w analizie danych wykorzystano miary statystyki opisowej.

Wyniki: Przeprowadzone badania dowiodły, że kluczowymi korzyściami wdrożenia automatyzacji procesów w rachunkowości w badanych przedsiębiorstwach są: przejrzystość procesów, minimalizacja ryzyka i zwiększenie produktywności przedsiębiorstwa oraz poprawa satysfakcji pracowników.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Przeprowadzone badania empiryczne miały charakter eksploracyjny i odnosiły się do ograniczonej grupy przedsiębiorstw. Jednak mogą stanowić podstawę do dalszych badań w zakresie oceny zastosowania automatyzacji procesów w rachunkowości.

Oryginalność/wartość: W artykule poruszono aktualny i stosunkowo mało jeszcze rozpoznany naukowo obszar współczesnej rachunkowości oraz zaprezentowano wyniki badań empirycznych identyfikujące korzyści z wdrożenia automatyzacji procesów w rachunkowości. Artykuł częściowo wypełnia lukę badawczą i stanowi przyczynek do dyskusji na temat wykorzystania nowoczesnych technologii w rachunkowości. Jest jednym z pierwszych opracowań prezentujących wyniki badań przeprowadzonych wśród jednostek gospodarczych działających w Polsce.

Słowa kluczowe: automatyzacja procesów, rachunkowość, korzyści, transformacja cyfrowa.

Abstract

Purpose: The purpose of the paper is to identify and evaluate the main benefits associated with implementing process automation in accounting.

Methodology/approach: The empirical part of the article includes the results of quantitative research, which was conducted using the survey method, employing purposive sampling of respondents. The study was conducted in the first quarter of 2024 on a sample of 109 enterprises based on a research questionnaire. Descriptive statistics measures were utilized in data analysis, taking into account the nature of the questions and scales included in the research tool.

Findings: The research demonstrates the following key benefits of implementing accounting process automation in the surveyed enterprises: process transparency, risk minimization, increased enterprise productivity, and improved employee satisfaction.

Research limitations/implications: The empirical research was exploratory and referred to a limited group of enterprises. However, they can constitute the basis for further research in assessing the use of process automation in accounting.

Originality/value: The paper discusses the relatively unexplored area of modern accounting and presents empirical research findings on the benefits of implementing process automation in accounting. This study partially fills the research gap and contributes to the discussion on the use of modern technologies in accounting. The paper is one of the first studies to present the results of research conducted among business entities operating in Poland.

Keywords: Robotic Process Automation, accounting, benefits, digital transformation.

Inteligentna automatyzacja procesów finansowo-księgowych w centrach outsourcingu procesów biznesowych w Polsce

KATARZYNA SZORTYKA

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest ocena stopnia inteligentnej automatyzacji procesów finansowo-księgowych w centrach usług działających na rynku outsourcingu procesów biznesowych w Polsce oraz próba określenia trendów i perspektyw dotyczących przyszłości.

Metodyka/podejście badawcze: Głównym materiałem badawczym były raporty dotyczące sektora nowoczesnych usług biznesowych w Polsce za lata 2017–2023. Zastosowano przegląd literatury przedmiotu, analizę przypadków i wnioskowanie dedukcyjne.

Wyniki: Uzyskane wyniki świadczą o tym, że rynek outsourcingu procesów finansowo-księgowych w Polsce zmienia się. Następuje stopniowy wzrost zaawansowania usług świadczonych przez centra usług outsourcingu procesów biznesowych (BPO), usług wspólnych (SSC) i globalnych usług biznesowych (GBS). Niewątpliwym motorem zmian jest technologia, która niesie ze sobą potencjał transformacyjny. Technologia zmienia charakter pracy – z powtarzalnej na pracę wymagającą wnikliwej analizy i rozwiązywania złożonych problemów. W centrach usług wzrasta tendencja do wdrażania inteligentnej automatyzacji procesów (IPA), która obejmuje m.in. rozwiązania zrobotyzowanej automatyzacji procesów (RPA) z wykorzystaniem sztucznej inteligencji (AI). Coraz częstsza automatyzacja powtarzalnych procesów finansowo-księgowych jest uwarunkowana potrzebą optymalizacji kosztów, zwiększeniem szybkości obsługi oraz poprawą jakości świadczonych przez centra outsourcingowe usług.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Przedstawione w artykule wnioski są ważne z punktu widzenia rozwoju i doskonalenia procesów finansowo-księgowych. Mają walor poznawczy i mogą być przedmiotem analiz decydentów na różnych poziomach zarządzania w centrach usług w Polsce i na świecie.

Orginalność/wartość: Artykuł zmniejsza lukę badawczą w zakresie inteligentnej automatyzacji procesów finansowo-księgowych. Przeprowadzone badania wpisują się w nurt ciągłego usprawniania procesów biznesowych. Zaprezentowane wnioski mogą być punktem wyjścia do podjęcia badań w ujęciu makroekonomicznym, ze szczególnym uwzględnieniem badań jakościowych.

Słowa kluczowe: inteligentna automatyzacja procesów (IPA), zrobotyzowana automatyzacja procesów (RPA), outsourcing procesów finansowo-księgowych, centrum usług wspólnych (SSC), outsourcing procesów biznesowych (BPO).

Abstract

Purpose: The aim of the article is to assess the degree of intelligent automation of financial and accounting processes in services centres that operate in the business process outsourcing (BPO) market in Poland and to identify future trends and prospects.

Methodology/approach: The main research data comprise various reports on the modern business services sector in Poland for 2017–2023. The methods used in the research include a literature review, case study analysis, and deductive reasoning.

Findings: The research results have shown that the financial and accounting process outsourcing market in Poland is changing. There has been a gradual advancement of services provided by BPO, shared services centres (SSC) and global business services (GBS) centres. An undoubted driver of the change is technology, which brings transformative

potential. This technology is changing the nature of work – from repetitive work to work that requires in-depth analysis and complex problem-solving. There is an increasing tendency to implement intelligent process automation (IPA), which includes, among other things, robotic process automation (RPA) solutions using artificial intelligence (AI), in service centres. The increasing automation of repetitive financial and accounting processes is driven by the need to optimize costs, increase the speed of service and improve the quality of services provided by outsourcing centres.

Research limitations/implications: The conclusions presented in the article are important for the development and improvement of financial and accounting processes. They are of cognitive value and can be analyzed by decision-makers at various management levels in service centres in Poland and worldwide.

Originality/value: The article narrows the research gap in the field of intelligent automation of financial and accounting processes. The research is part of the trend to continuously improve business processes. The conclusions can be a starting point for future research conducted from a macroeconomic perspective, with a particular focus on qualitative research.

Keywords: Intelligent process automation (IPA), robotic process automation (RPA), outsourcing of financial and accounting processes, shared service centres (SSC), business process outsourcing (BPO).

W kierunku umiędzynarodowienia / Towards internationalization

When Polish companies met the ESEF Taxonomy. The correctness of XBRL tags in the first year of the ESMA ESEF mandate

KATARZYNA KOBIELA-PIONNIER, MARIUSZ KARWOWSKI

Abstract

Purpose: The article presents the results of a study on the use of XBRL (eXtensible Business Reporting Language) tags in the consolidated financial statements of Polish listed companies for 2020. The study: 1) verified the correctness of the classification of substantive errors, first published by Kobiela-Pionnier (2023); 2) analyzed the frequency of occurrence of particular types of errors related to the type of primary financial statement; 3) analyzed the occurrence frequency of extensions, their validity, and the correctness of anchoring.

Methodology/approach: The research method used was a detailed analysis of all XBRL tags used by 50 companies listed on the Warsaw Stock Exchange in their first consolidated annual financial statements in the European Single Electronic Format (ESEF) format. This sample covers all Polish listed companies (excluding banks and insurers) whose consolidated financial statements for 2020 are available in the database filings.xbrl.org. The authors examined a total of 5,980 tags from the core ESMA ESEF taxonomy (5,626 used to tag rows in primary financial statements and 354 used to tag columns in statements of changes in equity) and 510 extensions.

Findings: The verified classification was found to be generally correct, although one new type of error was revealed. The most common errors in companies' taxonomies concerned the selection of tags that are too general, unauthorized extensions, and selecting anchors

that were too wide in meaning. Most errors occurred in cash flow statements, while the fewest were found in the statements of comprehensive income. At the same time, the cash flow statements and the statement of financial situation contained the most extensions, which was one of the significant sources of substantive errors.

Research limitations/implications: The results will be useful both for issuers of financial statements using XBRL tags and statutory auditors, who are required to verify the correctness of the tags used as part of their audit obligation. Additionally, the article will be of interest to regulators developing guidelines for the use of XBRL tags.

Originality/value: This article provides evidence that the main source of errors in tagging primary financial statements in the first year of the ESEF Regulation is insufficient knowledge and understanding of the ESEF taxonomy, in particular, creating and anchoring extensions.

Keywords: European Single Electronic Format (ESEF), eXtensible Business Reporting Language (XBRL), tagging, errors, extensions, financial statements.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest przedstawienie wyników badania dotyczącego stosowania znaczników XBRL (eXtensible Business Reporting Language) w skonsolidowanych sprawozdaniach finansowych polskich spółek giełdowych za rok 2020. Badanie obejmowało: 1) weryfikację poprawności klasyfikacji błędów merytorycznych, opublikowanej po raz pierwszy przez K. Kobięłę-Pionnier (2023), 2) analizę częstości występowania poszczególnych rodzajów błędów związanych z typem podstawowego sprawozdania finansowego, 3) analizę częstości występowania rozszerzeń, ich zasadności oraz poprawności zakotwiczenia.

Metodyka/podejście badawcze: Zastosowaną metodą badawczą była szczegółowa analiza wszystkich znaczników XBRL stosowanych przez 50 spółek notowanych na Giełdzie Papierów Wartościowych w Warszawie w pierwszych skonsolidowanych rocznych sprawozdaniach finansowych przygotowanych w formacie ESEF. Próba ta obejmuje wszystkie polskie spółki giełdowe (z wyłączeniem banków i ubezpieczycieli), których skonsolidowane sprawozdania finansowe za rok 2020 dostępne są w bazie filings.xbrl.org. Autorzy zbadali łącznie 5980 znaczników z taksonomii ESMA ESEF (5626 używanych do oznaczania wierszy w podstawowych sprawozdaniach finansowych, 354 używanych do oznaczania kolumn w sprawozdaniu ze zmian w kapitale własnym) i 510 rozszerzeń.

Wyniki: Zweryfikowana klasyfikacja okazała się generalnie prawidłowa, choć ujawniono jeden nowy i rzadki typ błędów. Najczęstsze błędy w taksonomiach firm dotyczyły doboru zbyt ogólnych tagów, nieuprawnionych rozszerzeń oraz doboru kotwic o zbyt szerokim znaczeniu. Najwięcej błędów wystąpiło w sprawozdaniach z przepływów pieniężnych, najmniej w sprawozdaniach z zysków lub strat i innych całkowitych dochodów. Jednocześnie sprawozdania z przepływów pieniężnych, obok sprawozdania z sytuacji finansowej, zawierały najwięcej rozszerzeń, co było jednym z istotnych źródeł błędów merytorycznych.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Wyniki mogą być użyteczne zarówno dla emitentów sporządzających sprawozdania finansowe z wykorzystaniem znaczników XBRL, jak i dla biegłych rewidentów, którzy w ramach obowiązku badania mają obowiązek weryfikować poprawność stosowanych znaczników. Dodatkowo artykuł może zainteresować organy regulacyjne opracowujące wytyczne dotyczące stosowania znaczników XBRL.

Oryginalność/wartość: Artykuł ten dostarcza dowodów na to, że głównym źródłem błędów w znakowaniu podstawowych sprawozdań finansowych w pierwszym roku obowiązywania Rozporządzenia ESEF jest niedostateczna znajomość i zrozumienie taksonomii ESEF, w szczególności kwestii tworzenia i zakotwiczenia rozszerzeń.

Słowa kluczowe: ESEF, XBRL, tagowanie, błędy, rozszerzenia, sprawozdania finansowe.

Robotic Process Automation in accounting for public sector entities from the perception of clerks – evolution or revolution?

MAGDALENA KOWALCZYK

Abstract

Purpose: The idea behind Industry 5.0 is that robots and artificial intelligence will make people's lives easier, both personally and professionally. The aim of this article is to show the usability of robots in public sector accounting from an accountant's perspective in Poland.

Methodology/approach: A survey was used as the research tool to determine the role of robots and automation in the accounting of communities. The Mann-Whitney U test and Spearman's rank correlation were used as statistical test methods.

Findings: The respondents perceive the adoption of robots and automation in accounting as a threat, rather than as an opportunity to make work and personal life easier, in line with Industry 5.0.

Research limitation/implications: This paper will be useful to academics and practitioners to allow them to understand the problems associated with introducing and using new technologies in local government. A limitation of the research is that it presents the respondents' opinions only in the context of the benefits of using robots and automation in accounting processes.

Originality/value: The article sheds light on the attitude of clerks toward the possible application of robots in accounting in local government units.

Keywords: accounting, local government units, new technologies, Robotic Process Automation (RPA), institutional logics, Industry 5.0, Society 5.0,

Streszczenie

Cel: Idea Przemysłu 5.0 zakłada, że roboty i sztuczna inteligencja ułatwią ludziom życie, zarówno osobiste, jak i zawodowe. Celem tego artykułu jest pokazanie użyteczności robotów w rachunkowości sektora publicznego z perspektywy księgowego w Polsce.

Metodyka/podejście badawcze: Jako narzędzie badawcze wykorzystano ankietę w celu określenia roli robotyki i automatyzacji w rachunkowości gmin. Jako metody badań statystycznych wykorzystano test U Manna-Whitneya i korelację rang Spearmana.

Wyniki: Respondenci postrzegają robotyzację i automatyzację w księgowości jako zagrożenie, a nie jako szansę na ułatwienia w pracy zawodowej i życia osobistego, zgodnie z założeniami Przemysłu 5.0.

Ograniczenia/implikacje badawcze: Artykuł będzie przydatny dla naukowców i praktyków, umożliwiając zrozumienie problemu związanego z wprowadzaniem i wykorzystaniem nowych technologii w samorządzie lokalnym. Ograniczeniem przeprowadzonych badań jest to, że prezentują one opinie respondentów tylko w kontekście korzyści płynących z zastosowania robotyki i automatyzacji w procesach księgowych.

Originalność/wartość: Artykuł opisuje stosunek urzędników do możliwości zastosowania robotów w księgowości w jednostkach samorządu terytorialnego.

Słowa kluczowe: rachunkowość, jednostki samorządu terytorialnego, nowe technologie, zrobotyzowana automatyzacja procesów, logika instytucjonalna, Przemysł 5.0, Społeczeństwo 5.0.

The determinants of ChatGPT usage among accounting students: the role of habit, social influence, and facilitating conditions

EWA WANDA MARUSZEWSKA, EWA WANDA ZIEMBA,
DARIUSZ GRABARA, KATARZYNA RENIK

Abstract

Purpose: The aim of this study is to determine how habit, social influence, and facilitating conditions influence accounting students' use of ChatGPT.

Methodology/approach: The study was conducted among bachelor's, master's, doctoral, and postgraduate students studying accounting-related majors at the University of Economics in Katowice. Ordinal logistic regression was used to analyze 237 responses.

Findings: The study confirms that the accounting students use ChatGPT primarily for self-studying and preparing projects and homework, with facilitating conditions, habits, and gender having a statistically significant impact on its use. Maintaining habits positively impacts the use of ChatGPT. The gender comparison indicates that women are less likely to use it than men.

Research limitations: The study was conducted only at one economic university in Poland.

Originality/value: The results reveal that ChatGPT use is a habit for 5% of accounting students. The results of our study highlight the need to conduct further research in this area, to include ChatGPT in professional activities and teaching to make users aware of the dangers (including ethical ones) associated with the use of artificial intelligence in accounting practice and to familiarize accounting teachers with it to help shape good habits among future accountants.

Keywords: ChatGPT, accounting, learning, habit, social influence, facilitating conditions, teaching accounting.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest określenie jak nawyki, wpływ społeczny oraz przystępność wpływają na wykorzystanie ChatGPT przez studentów rachunkowości.

Metodyka/podejście badawcze: Badanie przeprowadzono wśród studentów studiów pierwszego, drugiego i trzeciego stopnia, a także studiów podyplomowych, studiujących na kierunkach związanych z rachunkowością, na Uniwersytecie Ekonomicznym w Katowicach. Analizę statystyczną, z zastosowaniem porządkowej regresji logistycznej, przeprowadzono na danych uzyskanych od 237 respondentów.

Wyniki: Wyniki potwierdzają, iż studenci rachunkowości wykorzystują ChatGPT najczęściej do samodzielnej nauki, ale również do przygotowywania projektów i prac domowych. Badanie wskazuje, że sprzyjające warunki (przystępność), nawyki studentów oraz ich płeć mają wpływ na korzystanie z ChatGPT. Utrwalanie nawyków pozytywnie wpływa na wykorzystywanie ChatGPT, natomiast porównanie płci wskazuje na mniejsze szanse używania Chat GPT przez kobiety niż w przypadku mężczyzn.

Ograniczenia badawcze: Badanie dotyczy tylko jednej uczelni ekonomicznej w Polsce.

Oryginalność/wartość: Na podstawie wyników można stwierdzić, że korzystanie z ChatGPT jest nawykiem dla 5% studentów rachunkowości. Należy także wskazać na potrzebę prowadzenia dalszych badań w tym zakresie, uwzględniania ChatGPT w praktyce rachunkowości i w trakcie nauczania rachunkowości, aby budować świadomość studentów rachunkowości i księgowych w zakresie zagrożeń (również etycznych) związanych z używaniem sztucznej inteligencji oraz wspomóc kształtowanie dobrych nawyków wśród przyszłych księgowych.

Słowa kluczowe: ChatGPT, rachunkowość, uczenie się, nawyki, wpływ społeczny, przystępność, nauczanie rachunkowości.

Relevant information from the perspective of sustainable forest management – auditing socio-environmental information and data

BEATA SADOWSKA

Abstract

Purpose: The study aims to: (1) deepen the theory of defining new concepts such as relevant information and information needs, and (2) examine the essence of financial and non-financial information and its usefulness to forest stakeholders. The research problem was formulated as follows: “Since forest management entities generate and disclose financial and non-financial information, which of these sources of information will be considered most useful (relevant) by information users?” In the context of environmental and social challenges, accounting 5.0 must generate, report, and disclose information according to stakeholders’ expectations.

Methodology/approach: The following methods were used: literature analysis and critique, document examination, logical analysis and construction, the Delphi method, and snowballing. The Pearson chi-square independence test and the Kruskal-Wallis test were used.

Findings: The most important characteristics of information are reliability and timeliness. The most useful information for stakeholders includes forest maps and conservation information, a “forest dictionary”, and rules for timber sales. Information about campaigns, charitable actions, forest hazards, and forest access restrictions is useful.

Research limitations: A limitation of the research is the national sample size of the survey, with a higher percentage of internal forest stakeholders than external stakeholders.

Practical implications: The practical implications of the article are based on the collected research material, which can contribute to the development of a standard questionnaire for investigating the information needs of stakeholders in the future.

Originality/value: The study is the first empirical research of its kind in Poland and involves the participation of foreign experts. Contributions to social science theory include: (1) an original definition of “relevant information”; (2) a definition of “information needs”; (3) comparative frameworks for the impact areas of the sustainable development concept in correlation with information, relevant information, and stakeholders; (4) a conceptual table of differences between types of information from a sustainability perspective.

Keywords: relevant information, sustainable forest management, forest strategy, European Green Deal.

Streszczenie

Cel: Celem artykułu jest: (1) pogłębienie teorii w zakresie definiowania nowych pojęć, takich jak: relewantna informacja, potrzeba informacyjna, (2) zbadanie istoty informacji finansowych i niefinansowych oraz ich użyteczności dla interesariuszy lasów. Problem badawczy sformułowano w postaci następującego pytania: Skoro podmioty zarządzające lasami generują i ujawniają informacje finansowe oraz niefinansowe, to które z nich zostaną przez użytkowników informacji uznane za użyteczne (relewantne)? Rachunkowość 5.0 w kontekście wyzwań ekologicznych i społecznych musi generować, raportować i ujawniać informacje zgodnie z oczekiwaniami użytkowników informacji.

Metodyka/podejście badawcze: Posłużono się metodą: analizy i krytyki piśmiennictwa, badania dokumentów, analizy i konstrukcji logicznej, delficką oraz kuli śnieżnej. Wykorzystano test niezależności chi-kwadrat Pearsona oraz test Kruskala-Wallisa.

Wyniki: Najważniejszą cechą informacji jest rzetelność i aktualność. Największą przydatność dla interesariuszy mają mapy lasów i informacje na temat ochrony przyrody, „słownik leśny” oraz zasady sprzedaży drewna. Informacje o kampaniach, akcjach charytatywnych, zagrożeniach w lesie, zakazie wstępu do lasów są użyteczne.

Ograniczenia badawcze: Ograniczeniem badawczym jest próba badawcza krajowa w badaniu ankietowym, szczególnie większy odsetek interesariuszy wewnętrznych lasów, niż interesariuszy zewnętrznych.

Praktyczne implikacje: Implikacje praktyczne artykułu opierają się na zebranych materiale badawczym, który może stać się przyczynkiem do opracowania w przyszłości standardowego kwestionariusza badania potrzeb informacyjnych użytkowników informacji.

Oryginalność/wartość: Badanie stanowi pierwsze tego typu badanie empiryczne w Polsce oraz przy udziale ekspertów z zagranicy. Zaproponowano jako wkład do teorii nauk społecznych: (1) autorską definicję „relewantnej informacji”; (2) definicję „potrzeb informacyjnych”; (3) ramy porównawcze sfer oddziaływania koncepcji zrównoważonego rozwoju w korelacji z informacją oraz potrzebami użytkowników informacji oraz informacją relewantną; (4) koncepcyjną tabelę różnic pomiędzy informacją w perspektywie zrównoważonej.

Słowa kluczowe: relewantna informacja, zrównoważona gospodarka leśna, strategia leśna, Europejski Zielony Ład.